

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии Данғара

н.и.т., д.и.п. Шоҳиён Н.Н.

« 20 »

10

с. 2022

ХУЛОСАИ

ҷаласаи кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара

ба диссертатсияи Абдуев Эмом Субҳонович дар мавзуи “Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ пешниҳод гардидааст.

Диссертатсия дар кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара анҷом дода шудааст.

Муаллифи диссертатсия саромӯзгори кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара Абдуев Эмом Субҳонович мебошад. Мавсуф соли 1985 Институти давлатии педагогии ш. Кӯлоб (ҳоло Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ) - ро аз рӯи ихтисоси муаллими забон ва адабиёти рус хатм намудааст.

Давоми солҳои 2017-2022 ба ҳайси унвонҷӯ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ ба таҳқиқоти илмӣ машғул шудааст.

Роҳбари илмии унвонҷӯ доктори илмҳои филология, профессор Мухторов Зайнидин мебошад.

Мавзуи диссертатсияи Абдуев Эмом Субҳонович дар ҷаласаи Шурои олимони Донишгоҳи давлатии Данғара аз 30.10.2017, суратмаҷлиси №5 тасдиқ гардидааст.

Шаҳодатнома таҳти рақами №7 оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ: забони хориҷӣ – бо баҳои «аъло», аз 17.04.21; таърихи фалсафа ва илм – бо баҳои «аъло», аз 25.12.2020 аз тарафи Донишгоҳи давлатии Данғара дода шудааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Диссертатсия ба таҳқиқи “Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ” бахшида шудааст. Таълифи ғазалиёти шоир ба охири асри XVI ва аввали асри XVII рост омада, аз назари мавзӯ ва муҳтаво, сохтори зоҳирӣ ва ботинӣ, масоили ғоявию мавзӯӣ, санъатҳои лафзиву маънавии бадеӣ, ифодаҳои ирфонӣ, сабки эҷод, қорбурди тамсилу маҷоз, истифодаи

бамавриди вожагон, эҷоди сухани шоирона, истифодаи обуранги нотакрори маъноӣ калимаҳо ва амсоли инҳо ҷолиб ва шоистаи таҳқиқ мебошанд.

Аз баррасии рисолаи унвонҷӯ таҳти унвони “Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ” равшан мегардад, ки муаллиф масоили дастнохӯрдаи ғазалиёти Толибро, ки моҳиятан арзиши баланди илмию таълимӣ доранд, ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Дар рисола пажӯҳишу таҳқиқи ғазалиёти Муҳаммад Толиби Омулӣ аз диди наву муосир сурат гирифта, метавон онро саҳифаи тозае дар бахши назарияи забоншиносии тоҷик ба қалам дод.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб бо фарогири умумии 13 фасл, хулоса ва феҳрасти манобеи истифодашуда иборат мебошад.

Мақсад аз таҳқиқи кори диссертатсионӣ таҳлилу баррасии вижагиҳои маъноиву луғавӣ, мазмуну мундариҷа, вижагиҳои корбурди лексикаи шоирона ва мушаххас намудани қабатҳои мавзуии ашъри Толиби Омулӣ махсуб мешавад. Муаллиф кӯшидааст, ки ба матолибу сарчашмаҳои илмию адабӣ муроҷиат намуда, бар маънои онҳо ба баррасии мавзӯҳои меҳварӣ, сабку тарзи баён, поэтика ва ороишҳои бадеӣ-эстетикӣ ғазалиёти шоир саъй намояд.

Объекти таҳқиқ шарҳи ҳол, ашъор ва осори Толиби Омулӣ буда, вобаста ба ин муайян намудани вижагиҳои маъноӣ ва луғавии лексикаи ғазалиёти шоир ба ҳисоб рафта, унвонҷӯ саъй намудааст, ки қабатҳои мавзуии ғазалиётро ба риштаи таҳқиқ гирифта, мақоми шоирро дар рушду таҳаввули забони форсӣ дарӣ, дар ҳавзаи адабии Ҳиндустон дар қарни XVI - XVII нишон диҳад.

Дар рисолаи диссертатсионӣ ба сифати мавзуи таҳқиқот фаъолияти моҳиронаву шоиронаи Толиби Омулӣ қарор гирифтааст.

Вазифаҳои илмӣ таҳқиқ. Ҳадафи гузошташуда аз таҳқиқ иҷрои вазифаҳои зеринро тақозо дорад:

- масоили назарии таҳқиқ ва таснифи лексикаи назм дар забони форсии дарӣ;
- вижагиҳои луғавию маъноии лексикаи ирфонии ғазалиёти Толиб;
- баррасии мафҳуми ғазал ҳамчун жанр ва вижагиҳои забонии он;
- баррасии гурӯҳҳои луғавӣ: сермаъноӣ, муродифот, зидмаъноӣ ва омонимҳо дар ғазалиёти Толиби Омулӣ;
- таҳқиқи қабатҳои мавзуии ғазалиёти Толиби Омулӣ: номи ашхос, парандагону ҳайвонот ва дарахту растаниҳо;

- таҳқиқи гурӯҳҳои мавзуии номи аҷсом, маҳал ва рӯду обҳо дар ғазалиёти Толиби Омулӣ;
- мушаххас намудани нақши вижагиҳои маъноӣю луғавӣю ғазалиёти Толиби Омулӣ.

Асосҳои методологии таҳқиқ. Дар таҳқиқоти мазкур методологияи таҳлили муқоисавӣю сарчашмаҳои таърихӣ ва илмию адабӣ аз нигоҳи муҳаққиқон роҷеъ ба зиндагӣ ва осори Толиби Омулӣ истифода бурда шуданд. Ҳангоми рақамгузорӣ баъд аз ҳар ғазал, ки аз девони Толиб оварда шудаанд, адади шумораҳои ғазал низ дарҷ ёфтаанд. Ҳамчунин дар қор методҳои умумилмӣю мушоҳида, шарҳдиҳӣ, маҷмуъгардонӣ ва методҳои таҳлили семантикӣю услубӣ, методи таҳлили матни бадеӣ, таҳлили тафсири луғавӣ, ва мисли инҳо мавриди истифода қарор гирифтааст.

Инчунин дар чараёни қор аз тазкираву оятҳо, фарҳангномаҳо, девони ашъори шоирони гуногун ва осори илмию назарӣю муҳаққиқонӣю ватанӣю бурунмарзӣ, ки ба мавзӯи таҳқиқ дахл доранд, васеъ истифода шудааст. Аз ҷумла манбаъ ва маъхазҳои таърихӣ ба мавзӯи рисола рабтдошта ба сифати сарчашмаҳои ёрирасон мавриди истифода қарор гирифта, дар баҳши феҳрасти манобеи истифодашуда зикр шудаанд.

Навгониҳои илмӣю таҳқиқ. Навгониҳои диссертатсия, пеш аз ҳама дар он зоҳир мешавад, ки вижагиҳои луғавӣю маъноӣю ғазалиёти Толиби Омулӣ бори нахуст ба тариқи монографӣю мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Дар диссертатсия таснифоти маъноӣю луғавӣю вожагонӣю ғазалиёти Толиби Омулӣ бо фарогирии истилоҳоти ирфонӣ ва таъбироти қуръонӣю мавриди таҳқиқу омӯзиши муназзам қарор дода шудааст. Дар баробари ин зимни таҳқиқ масъалаҳои ҳунари суҳанварӣ, маҳорати эҷодӣю шоир дар қорбурди бамавриди вожагон, эҷоди суҳани шоирона, истифодаи обуранги нотакрори маъноӣю калимаҳо дар ғазалиёти Толиби Омулӣ ба риштаи таҳқиқ гирифта шудааст.

Аҳамияти назарӣ ва амалӣю таҳқиқ. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои пажӯҳишҳои минбаъдаи лингвистикаи назм маводди тоза диҳад ва мавриди истифодаи назарӣю илмӣю қарор гирад. Таҳқиқоти мазкур мавҷудияти забони назми тоҷикиро тақвият баҳшида, маводди таҳлилшуда вазифаҳои маъноӣю луғавӣю лингвистӣю эстетикӣю вожагонро мушаххасу муайян менамояд. Дастовардҳои илмӣю диссертатсия дар ҳалли як қатор масоили назарӣю лексикаву семантика, вижагиҳои эҷодӣю шоирони алоҳида мусоидат менамоянд. Ҳамчунин

муқоисаи маводди таҳлилгардида барои муайян кардани раванди инкишофи луғавию маъноии калимаҳо дар давраҳои гуногуни таърихӣ аҳамияти илмӣ амалиро молик аст. Низомии муайянгардидаи таҳлили забони ғазал дар заминаи ашъори Толиб барои тадқиқоти минбаъдаи забоншиносии назм метавонад ҳамчун асос ва замина хидмат намояд.

Натиҷаҳои тадқиқот дар амал барои таълими бахшҳои лингвистика аз ҷумла луғатшиносӣ, услубшиносӣ, маданияти нутқ, таҳлили матни бадеӣ мусоидат намуда, дар муайян кардани хусусиятҳои маъноӣ, корбурди воситаҳои тасвири бадеӣ калимаҳои сермаъно, мутаазодҳо, муродифот, дорои аҳамият мебошад. Луғатнигорон метавонанд натиҷаҳои таҳқиқотро ҳангоми тадвини фарҳанги ашъори Толиб истифода баранд. Усулдонон дар таълифи китобҳои дарсӣ дастуру васоити таълимӣ аз натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада истифода намоянд. Ҳамчунин бахшҳои алоҳидаи ин кор ба сифати фанни таҳассусӣ дар ихтисосҳои забоншиносӣ ва филологии муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ метавонанд мавриди таълиму тадрис қарор гиранд. Дар баробари ин натиҷаҳои илмӣ тадқиқот метавонад дар ҷараёни таълими забонҳои тоҷикию форсӣ барои омӯзгор дастур ва роҳнамо қарор гирифта, донишҷӯён ҳангоми навиштани корҳои курсӣ хатм аз он истифода баранд.

Мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия дар мавзӯи “Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология бо шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.0201 – Забони тоҷикӣ ва равияи илмӣ кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара мувофиқат мекунад.

Саҳми шахсии муаллиф. Асоснокнамоии мавзӯи таҳқиқот, мушаххас намудани мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, таҳқиқи маъхазҳо вобаста ба вазифаҳои таҳқиқот, таҳлили зиндагинома ва осори Толиби Омулӣ, банду бастии бобу фаслҳои диссертатсия, муайян намудани масъалаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад.

Тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ. Мазмуну мухтавои таҳқиқот ва қисматҳои алоҳидаи он дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ донишгоҳӣ, маҷаллаҳои таҳриҷшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муаррифӣ ва нашр гардидаанд.

Наشري таълифоти илмӣ дар мавзӯи диссертатсия. Мазмунӣ асосии диссертатсия дар 5 мақолаи муаллиф, ки дар маҷаллаҳои бонуфузи

илмии тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд, дарч ёфтааст. Чунончи:

[1-М] Абдуев, Э.С. Назаре ба зиндагиномаи Толиби Омулӣ ва забони осори ӯ // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – № 8, 2018. – С. 163-165.

[2-М] Абдуев, Э.С. Шифоҳиёт ва ҳақиқат дар бораи зиндагӣ ва осори Толиби Омулӣ // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – № 7, 2018. – С. 275-278.

[3-М] Абдуев, Э.С. Нигини шоирони сабки хиндӣ // Паёми Донишгоҳи давлатии Носири Хусрав. – № 3, 2018. - С. 24-28.

[4-М] Абдуев, Э.С. Тобишҳои луғавию маъноӣ дар ғазалиёти Толиби Омулӣ // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. – № 2 (97), 2022 – С. 80 - 83.

[5-М] Абдуев, Э.С. Тарбияи ахлоқиву маънавии донишҷӯён дар асоси арзишҳои инсонӣ дар заминаи ашъор // Донишгоҳи давлатии Данғара. - №5 (05), 2022. - С. 182-187.

Сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва феҳрасти адабиёт иборат буда 189 саҳифаро дар бар мегирад.

Муаллиф, инчунин оид ба баъзе паҳлуҳои мавзӯи мазкур дар ҳамоиш ва конференсияҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ тайи солҳои 2013-2021 бо гузоришҳо ва мақолаҳои илмӣ баромад намудааст, ки ин гузоришҳо ба сурати мақолаҳои алоҳида мунташир шудаанд.

Ҳангоми баррасии диссертатсияи унвонҷӯ ба се ҷанбаи он ҳамчун норасоӣ ишора шуд:

1. Зиёд истифода шудани иқтибосҳои арабӣ.
2. Такмили нақшаи кор.
3. Ҷой доштани ғалатҳои имлоиву китобатӣ ва техникаӣ.

Бо дарназардошти эътирофи ин норасоӣҳо ва бартараф намудани онҳо аз ҷониби муаллифи диссертатсия ҷаласаи муштараки кафедраи забон ва адабиёти тоҷикӣ Донишгоҳи давлатии Данғара диссертатсияи мазкурро аз ҷиҳати асолат ва муҳтаво чун кори илмӣ муқаммал ва анҷомёфта эътироф менамояд.

Дар маҷмуъ диссертатсияи Абдуев Эмом Субҳонович дар мавзӯи “Лексикаи Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ, пешниҳод шудааст, мувофиқати комил дорад

Диссертатсияи Абдуев Эмом Субҳонович дар мавзуи “Лексикаи ғазалиёти Толиби Омулӣ”, ки барои марҳилаи баррасии навбатӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01– Забони тоҷикӣ, тавсия дода мешавад.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи муштараки кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара (*суратмаҷлиси №3 аз 29.10.2022*) қабул шудааст.

Иштирок доштанд: 15 нафар докторон ва номзадони илм. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор – 15 нафар», «муқобил – нест», «бетараф – нест».

Раиси маҷлис, н.и.ф., мудири кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара:

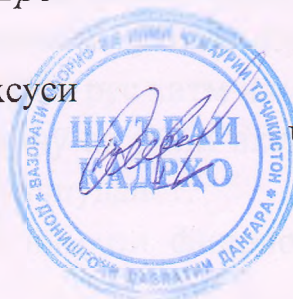
Қодиров Д.С.

Котиби ҷаласа
н.и.ф., дотсент

Самардинов Қ.Н.

Имзои Д.С. Қодиров, Қ.Н. Самардиновро
тасдиқ менамоям:

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии Данғара

Ҷабборӣ Н.Ҷ.